

Türkiye’de Eşi Yurt Dışında Çalışan Kadınların Deneyimledikleri Sorunlar

Büşra TURAN*

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de eşleri yurt dışında çalışan kadınların yaşam dinamiklerini inceleyen bir araştırmadır. Çalışmada bu kadınların sosyal, ekonomik ve psikolojik durumları ele alınarak, göç olgusunun aile yapısına etkileri, teorik bir çerçevede değerlendirilmiştir. Göç olgusunun, kadınların yaşamları üzerindeki etkileri çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Öncelikle aile dinamikleri ele alınarak, eşin yokluğunun kadının sorumluluklarını nasıl değiştirdiği ve toplumsal rolünü nasıl etkilediği tartışılmıştır. Ardından, ekonomik etkiler üzerinde durularak, kadınların iş gücüne katılımı ve ekonomik bağımsızlıkları açısından yaşadıkları farklılıklar değerlendirilmiştir. Ayrıca, psikolojik ve sosyal etkiler çerçevesinde, kadınların yalnızlık, özlem ve toplumsal baskılarla nasıl başa çıktığı incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri, duygusal ve psikolojik etkiler açıklanmıştır. Göçün gerisinde kalan çocuk ve kadınların, bu süreçte ne tür sorunlar yaşadıkları ne tür sorunlarla başa çıktıkları açıklanmak istenmiştir. Göç sürecinde mağdur olan kadınların “fedakâr” olarak etiketlenmenin arkasındaki görünmeyen yüz ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın ve Göç, Geride Kalan Kadın, Göçte Fedakâr Kadın, İşçi Göçlerinin Görünmeyen Kadın Tarafı.

Başvuru / Kabul: 12 Nisan 2025 / 11 Temmuz 2025

Atıf: Turan, B. (2025). Türkiye’de Eşi Yurt Dışında Çalışan Kadınların Deneyimledikleri Sorunlar, *Habitus Toplumbilim Dergisi*, Toplumsal Tedkikler Özel Sayısı, 195-212.

Problems Experienced by Women in Turkey Whose Husbands Work Abroad

ABSTRACT

This study examines the life dynamics of women in Türkiye whose husbands work abroad. The study addresses the social, economic and psychological conditions of these women, and evaluates the effects of migration on family structure within a theoretical framework. The effects of migration on women's lives are examined in various aspects. First, family dynamics are addressed, and how the absence of a spouse changes women's responsibilities and affects their social roles is discussed. Then, the economic effects are emphasized, and the differences experienced by women in terms of their participation in the workforce and economic independence are evaluated. In addition, within the framework of psychological and social effects, how women cope with loneliness, longing and social pressures is examined. Gender roles, emotional and psychological effects are explained. It is aimed to explain the problems experienced by children and women left behind in migration and the problems they cope with in this process. The invisible face behind the labeling of women who are victims of migration as “self-sacrificing” is revealed.

Keywords: Women and Migration, Woman Left Behind, Selfless Woman in Migration, The Unseen Side of Labor Migration.

Received / Accepted: 12 April 2025 / 11 July 2025

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Elazığ/Türkiye. E-posta: busraturan561@gmail.com, ORCID Numarası: [0009-0000-5414-3005](https://orcid.org/0009-0000-5414-3005)

Citation: Turan, B. (2025). Problems Experienced by Women in Turkey Whose Husbands Work Abroad, *HABITUS Journal of Sociology*, Social Studies Special Issue, 195-212.

GİRİŞ

Göç; geçmişten günümüze var olan, insanlık tarihi boyunca süre gelen ve gelecekte de devam edecek olan bir olgudur. Genel olarak göç; toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yapısını önemli bir boyutta değiştiren, coğrafi mekân değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Özer 2004: 11). Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) tanımına göre göç; bir devletin ülke sınırları içinde gerçekleşen, yer değiştirme ya da uluslararası anlamda bir sınırın geçilmesi ile gerçekleşen, yer değişikliği olarak ifade edilmektedir (IOM 2000: 22).

İnsanlık tarihinin ilk evrelerinde göçler; savaş ve doğal afetler gibi nedenlerle yaşanmaktaydı. “Göç hareketleri, ilk ortaya çıktığı zamanlar daha küçük topluluklarla gerçekleşmiş ise de zaman içerisinde pek çok faktörlerin de bu sosyolojik olguya dahil olmasıyla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır” (Öztürk ve Altındal 2019: 161). Günümüzde göçler, İngiltere’de yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen Sanayi Devrimi ile beraber süregelen ekonomik sebeplere evrilmiştir. Sanayi Devrimi, büyük ekonomik ve teknolojik gelişimleri ifade etmektedir. Bu dönemde su ve buhar gücü gibi yeni enerji kaynakları, makineleşme, fabrikaların ortaya çıkması, üretim süreçlerindeki önemli yenilikler, endüstriyel devrime sebep olmuştur. Bu devrim, tarım odaklı ekonomiden sanayi ve üretim odaklı ekonomiye geçişi simgelemektedir. Sanayi ve üretim odaklı bu sistem, kitlesel işçi göçlerini beraberinde getirmiştir. Fabrikaların kurulması, işçi ihtiyacını doğurmuştur. Bu dönemde birçok kişi kırsal alanlardan kentlere doğru göç etmişlerdir. İşçi ihtiyaçlarının karşılanmak istenmesi üzerine ilk göçler kırdan kente şeklinde olmuştur. Yaşanan Birinci ve İkinci Dünya savaşları, Avrupa’da yaşanan hammadde sebepli savaşlar, erkek nüfusunun azalmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum bazı ülkelere işçi alımı gereksinimini doğurmuştur. Avrupa ülkeleri; özellikle Almanya, İkinci Dünya savaşından sonra uluslararası işçi göçleri antlaşmaları ile düzenli göçler almıştır. 1973’lü yıllara gelindiğinde Avrupa ülkeleri, yabancı işçi alımını durdurmuştur. Bu durum Avrupa’ya düzenli işgücü göçünü sonlandırsa da günümüzde dahi devam eden işgücü göçleri; düzensiz göçler, aile birleşimi, sığınma başvuruları ve evlilik göçleri ile devam etmiştir (Abadan-Unat 2002: 40-42; İçduygu ve Kirişçi 2009: 1).

İşçi göçleri; bireylerin daha iyi yaşam koşullarına erişim için iş fırsatları veya ekonomik kazanç elde etmek amacıyla bir bölgeden başka bir bölgeye veya bir ülkeden başka bir ülkeye hareket etmesi sürecidir. İşçi göçleri, genellikle kırsaldan kente, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere veya sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğun olduğu bölgelere doğru gerçekleşir.

Castles ve Miller (2009), yaptığı çalışmalarda; göç alan ülkeler yabancı işgücüne ihtiyaçları kalmadığında, göçmenler ise hedeflediklerine ulaştıklarında göç sürecinin biteceğini düşünmektedirler. Bu sebeple göçlerin ilk başlarda geçici göçler olduğu düşünülmektedir. Fakat zamanla işçi göçlerin, geçici değil kalıcı oldukları görülmüştür. Zamanla göçmenlerin köken ülkelerine geri dönmeyip, göç ettikleri ülkeye yerleştikleri ve sürekli göçün bir parçası haline geldiği görülmüştür.

İşçi göçleri; ekonomik sıkıntılar, işsizlik, daha yüksek maaş olanakları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi nedenler sebebiyle yapılmaktadır. Bazen ise ülke politikası olarak gerçekleşir. Bunun yanında, savaşlar, siyasi baskılar veya doğal afetler gibi zorlayıcı sebepler de işçi göçünü tetiklemektedir. İşçi göçü, genellikle bireylerin veya ailelerin ekonomik nedenlerle başka bir ülkeye ya da bölgeye taşınması durumudur. Bu süreç, hane içerisindeki ekonomiyi etkilemiştir. İşçi göçünün ekonomik etkileri genel olarak; gelir artışı, harcama alışkanlıkları, tasarruf ve yatırım, ekonomik bağımlılık, sosyal ve ekonomik dengesizlik, kadınların ekonomik rolü, emeklilik ve uzun vadede güvence gibi etkileri bulunmaktadır. Göç eden bireyler, genellikle geldikleri bölgeye kıyasla daha yüksek gelir sağlayan işlerde çalışmayı hedeflemektedirler. Bu durum, hane halkının genel gelir düzeyini yükseltmektedir. Göç eden işçiler kazançlarının bir kısmını memlekette kalan ailelerine düzenli olarak göndermektedirler. Bu hanenin ekonomik durumunu iyileştirir. Hane içi ekonomik gelirin artması; hanenin tüketim alışkanlıklarını değiştirir. Daha kaliteli gıda, eğitim, sağlık ve barınma imkanlarına erişim kolaylaşır. Tabi bu süreçte kazanılan paranın bir kısmı da borç ödemek veya göç sürecinin masraflarını karşılamak için harcanır. Borçlar bittikten sonra ya da bu süreçte bireyler geleceklerini garantiye almak için tasarruf yapma ve çeşitli yatırımlar gerçekleştirmek için çaba gösterirler.

İşçi Göçleri ve Geride Kalan Kadın

Sanayi Devrimi, 18. ve 19. yüzyıllarda Batı’da başlayan ve endüstriyel üretimde önemli değişiklikleri beraberinde getiren bir dönem olmuştur. Sanayi devrimi, tarım odaklı bir ekonomiden endüstriyel odaklı bir ekonomiye geçişi ifade etmektedir. Endüstriyel ekonomi ile beraber kırdan kentlere doğru işçi göçleri hız kazanmıştır. Bu süreçte bütün dünya da kırdan kentlere doğru göçler yaşanırken, Türkiye’de de bu süreçte 1950’lerle beraber kırdan kentlere doğru göçler yaşanmıştır. Bu durum Türkiye’de kısa bir süre içerisinde kent nüfusunda artışı sağlamıştır. Bu artış doğum oranları ile değil, kırsal kesimden büyük kentlere yaşanan işçi göçlerinden kaynaklanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra izlenen sosyo-ekonomik politikaların etkisiyle de kırdan kente göç yoğun bir şekilde devam etmiştir. İkinci Dünya

Savaşından sonra; Almanya'nın işgücüne ihtiyacı artmıştır. Almanya bu ihtiyacını yabancı işçilerle gidermek istemiştir. Bu durum Türkiye de ve dünyada Avrupa'ya işçi göçlerinin başlamasına sebep olmuştur. Türkiye'nin işsizlik oranlarını düşürmek istemesi bu duruma olumlu bakmasındaki amaçlardan biridir. Belli bir süre için yurtdışına gidecek olan işçilerin geri döndüklerinde, ülkenin modernleşmesine katkı sunacakları düşünülmüştür. İşçilerin, ileriki süreçte yurda dönerek, kendilerini yetiştirmiş, kalifiye eleman ihtiyacının karşılanacağı ön görülmüştür. Almanya'dan Türkiye'ye işçiler aracılığıyla teknik bilgiler taşınacağı ve Türkiye'deki döviz açığını kapatma düşüncesi devlet politikasında işçi göçlerinin temel amacı olmuştur.

Türkiye'de yurt dışına işgücü göçü, 1950'lerden itibaren bireysel girişimlerle başlamıştır. Fakat 1961 Anayasası'nda vatandaşlara seyahat etme hürriyetinin temel bir hak olarak tanınması ile birlikte, göçlerde artış yaşanmıştır. 1961- 72 yılları arasında Avrupa ülkeleri Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerle çeşitli iş gücü anlaşmaları imzalamıştır. Türkiye yurt dışına konuk işçi kapsamında yoğun "işgücü ihracı" yapmıştır. Konuk işçilerin bir yıllığına yurt dışına gitmesi planlanmıştır. Bir yıl sözleşmesi nedeniyle göç eden işçilerin ailelerini beraberinde götürmelerine izin verilmemiştir. Bu durum işçi göçlerinin neredeyse tamamının erkeklerden oluşmasına sebep olmuştur. Resmi kaynaklara göre; 1960 yılında Avrupa ülkelerine göç eden 2.495 erkeğe karşılık 173 kadın, 1961 yılında ise 5.193 erkeğe karşılık 430 kadın bulunmaktadır. 1973 yılında ise kadın göçmen işçiler tüm göçmen işçilerin yalnızca 1/5'ini oluşturmaktadır (Abadan-Unat 1976: 9). Bu sebeple bu dönemde gerçekleşen uluslararası göçler erkeklerin hareket alanı olarak görülmüştür. Erkeklerin çoğunlukta göç etmesi, göçlerin erkek alanı olarak görülmesine sebep olmuştur. Bu durum, yapılan araştırma ve çalışmaların uzun yıllar boyunca erkek göçü üzerine odaklanmasına sebep olmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya giden işçi göçünde, bekar erkeklerin baskın olması hem araştırmacılar hem de politika yapımcılar tarafından göçün erkeksel bir olgu olarak görülmesine yol açmıştır. Avrupa'nın işçi göçlerini durdurması; Türkiye ve diğer ülkelerde göçlerin yasal olmayan yollarla devam etmesine ve Avrupa ülkeleri vatandaşı olan kadınlarla "anlaşmalı" evlilikler yapmalarına sebep olmuştur.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Göç, modern toplumların dinamiklerini derinden etkileyen karmaşık bir olgudur ve geniş kapsamlı politika, sosyal ve ekonomik faktörleri içerir. Göçler genellikle erkek ağırlıklı gerçekleşmektedir. İşçi göçü sonrası geride kalan kadınlar ise önemli bir konudur. Pek görünür olmayan bu konu; tabiri caiz ise madalyonun diğer yüzünü oluşturmaktadır. İşçi göçü sonrası

geride kalan kadınlar, genellikle ekonomik ve sosyal destekten yoksun kalmakta ve bazen aileleriyle olan bağlarını sürdürmek için ek sorumluluklar üstlenmek zorunda bırakılmaktadırlar. Ayrıca, göç eden eşlerin uzakta olması, geride kalan kadınlara maddi ve manevi zorluklar yaşatmaktadır. Bu durum aile dinamiklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, göç politikalarının ve toplumsal kuruluşların göç eden aileler ile birlikte bütünleşmesini ve geride kalan kadınların desteklemesini sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, geride kalan kadınların sosyal ve ekonomik yönden güçlenmelerini sağlamak, destek hizmetlerine erişimleri hususunda kritik önem arz etmektedir.

Yapılan bu çalışma ile, konu hakkındaki boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. Bu alanda yapılan az çalışmanın olması, çalışmanın yapılmasında harekete geçirici unsur olmuştur. Bu çalışma da toplumsal cinsiyet ilişkilerinden uzak bir göç süreci yerine, toplumsal cinsiyet ile bağdaşan bir göç sürecinden yola çıkılacaktır. Bu süreçte toplumsal cinsiyet çalışmalarında genel olarak ele alınan bir konu olan göçmen kadın yerine, üzerinde daha az çalışılmış olan erkek işçi göçü esnasında geride kalan kadınlar çalışma için önemli olacaktır. Buradaki amaç uluslararası göç sürecinin farklı boyutlarını ortaya koyarak, iyi bir kavrayış ve bütüncül bir bakış sağlamaktır. Ayrıca geride kalan kadın çalışmalarında, kadınların kocalarının göç sürecine katılması sonrası yaşadıkları deneyimler, kadınlık ve erkeklik kurgusu, cinsiyete bağlı iş bölümünü nasıl etkilediği kavranmaya çalışılmıştır. Böylece bu çalışmanın, uluslararası göç ve kadının güçlenmesi ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarına faydalı olması beklenilmektedir.

Göç sürecinde, göç eden erkeklerin Avrupa ülkelerinde yaşayan kadınlarla “anlaşmalı” evlilikler yapıldığı bilinmektedir. Bu durum, Avrupa da anlaşmalı evlilik ve Türkiye’de ise dini nikahlı gibi ikili evlilik türünün ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kadınların, boşanmayı kabul etmesi ya da anlaşmalı evliliklerin varlığının baştan bilinerek dini nikahla evlenen kadınların varlığı, önemli bir sorundur. Bu sorun kadınların mağdur edilmesi noktasında önemlidir. Bu süreçte yapılan dini nikahlı evlilik, resmi nikahın getirdiği yasal haklardan yoksun bırakmaktadır. Bu durum mağduriyetlerin yaşanması noktasında göz ardı edilmeyecek bir durumdur. Dini nikah toplum kültürü içerisinde kabul görünsede yasalar önünde geçersizdir. Yasal hak çerçevesinde kabul görülmez. Bu süreçte dini nikah; erkeklerin inisiyatif ve isteklerine bağlı olarak gerçekleşir. Dini nikahlı kadınların yasal açıdan evliliğin getirdiği haklara sahip olmaması ya da erkeklerin oturum almak için boşanmaları, kadınların resmi haklarını yitirmesine sebep olurken aynı zamanda kadınların kendi geleceği hakkında ciddi endişe duymalarına da sebep olmuştur. Yapılan bu çalışma; “Anlaşmalı” evliliklerin “anlaşmalı” olmaktan çıkıp gerçek bir evliliğe dönüştüğü noktada Türkiye’de geride kalan

kadınların evliliklerinden ve eşlerinden hiçbir hak talep etme hakkı bulunmayan kadınların sorunlarını anlamayı amaçlamaktadır. Kadınların kaygı durumunu anlamayı hedeflemiştir.

Toplum içerisinde genel olarak geride kalan kadınların; yaşlılara ve kendi çocuklarına bakımından sorumlu olması, kadına biçilen rolleri oluşturmuştur. Bu süreçte kadın; hem kendi rollerini hemde toplumsal düzenin erkekten beklediği sorumlulukları, evi maddi olarak geçindirme haricinde, yerine getirmesi beklenmektedir. “Göç, aile içinde karar verme biçimini, otorite dağılımını değiştirmekte ve kadını yarı bağımsız kılarken kadının rolünü ön plana çıkarmaktadır” (Fidan ve Fidicioğlu 2010: 32). Bu süreç kadın ve toplum tarafından ‘fedakârlık’ olarak algılanmaktadır. Fedakârlık, bir kadın için bazen yıllarca eşiyle görüşmeden sadece maddi yardım şeklinde gerçekleşir. Yapılan çalışmalarda mesafelerin; düzenli ya da kısmi telefonlaşma, yıllık izne gelme ve sürekli ya da ara ara para göndermeyle kapatılmaya çalışıldığı görülmüştür. Kadınlar, dini nikahlı eşlerinin yurt dışında anlaşmalı olarak evlendiği eşle kalması ya da ekonomik olarak desteğin kesilme ihtimali, geride kalan kadınların ve çocukların en büyük endişeleri olmuştur. Bu sebeple çalışmanın amacı; Avrupa’ya iş göçü nedeniyle giden erkeklerin, geride bıraktıkları aileler, özellikle kadınlar üzerine olan etkilerini incelenmek istenmesidir.

İşçi Göçlerinin Toplumsal ve Kültürel Etkileri

İşçi göçleri genellikle aileden bir bireyin (çoğunlukla erkeklerin) yurtdışına veya başka bir şehre gitmesiyle başlamaktadır. Ekonomik kaygılarla başlayan işçi göçleri; daha sonra kültürel, toplumsal ve psikolojik değişimleri beraberinde getiren bir olgu olarak karşımıza çıkar. İşçi göçlerinin amacı genellikle; bir süreliğine yurt dışına gidip, çalışarak para biriktirmek ve memlekete geri döndüğünde bir ihtiyacı karşılamaktır (İyi 2021: 15). İşçi göçlerinin; ekonomik nedenlerle başlayarak ağırlıklı olarak kırsal bölgelerden sanayileşmiş kentlere, az gelişmiş ülkelere doğru yöneldiği saptanmıştır.

Türkiye de işçi göçlerinin başladığı süreçte geleneksel aile yapısı, geniş aile modeline dayanmaktadır. Geniş aile içerisinde üç kuşak (büyükanne-büyükbaba, ebeveynler, çocuklar) bir arada bulunmaktadır. Böylece iş ve sorumluluklar genellikle topluca paylaşılmıştır. Göçler özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren toplumun sosyal yapısını derinden etkilemiştir. İşçi göçleri geleneksel aile yapısında köklü değişimlere yol açmıştır. Geniş aile yapısı bu süreçte çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Göç sürecinde kadınlar çoğunlukla kendi çocuklarını alarak kaynanası ve kayınpederinin yanından ayrılmış, kendi evini kurmuşlardır. Göçle birlikte geniş ailelerin parçalanması hızlanmış, özellikle yurtdışında yaşamını sürdüren aileler, çekirdek

aile modeline hızlıca geçiş yapmıştır. Bu çekirdek ailede iş bölümü; erkekler evin geçimi ile ilgilenirken kadınlar hane içi işleri yapmaktadır. Bir yere göç edildiğinde ise göç sadece evin geçimini sağlayan erkek bireylerde görülür. Kadın bu süreçte herhangi bir söz hakkına sahip değildir. Yurt dışına göç etmek isteyen erkek kararını dile getirir ve göç süreci bu şekilde başlamaktadır (Kalaycıoğlu vd. 2010). Geride kalan kadın; evin geçimi için çocuklarının eğitimi için bu durumu kabullenmektedir. Bu sebeple kadın göç sürecinde hep pasif birey olarak düşünülmektedir. Kadınlar bu süreçte görünür olmamakla beraber erkek işçilere bağımlı bireyler olarak görülmektedirler. Böylece, “Göç sürecinde kadına, uluslararası anlamda ve aile birleştirme programı dahilinde aynen çocuklar gibi bağımlı kabul edilerek göç eden erkek bireye katılma imkânı tanınır” (Tavukçu ve Şahin 2021: 76-77). Bu durum geride kalan kadınların görmezden gelinmesine sebep olmuştur. Yapılan birçok çalışmada da geride kalan kadınlar uzun bir süre görünürde olmamıştır. Geride kalan kadın sorunları, 1990’lar ile beraber değişim gösterdiğini belirtip, kadınların da gerek kocalarıyla gerekse bireysel olarak göç etmeleri, kadınların göç sürecinde aktif birey olarak görülmesini sağlamıştır.

İlk göç sürecinde kadınların bu kadar pasif olmasında, yurt dışına göç eden erkeklerin; genellikle namus ve ahlak kavramını önemsedikleri için eşlerini kendileriyle birlikte götürmeyip eşlerini kendi ailelerine emanet ettikleri görülür (Şimşek 2010). İlk göçlerde çocuk bakımı ve geniş aile yapısı kadınların yurt dışına gitmesini engellemektedir. Göç, bu yapının temel taşlarını sarsarak bireysel ve çekirdek aileye geçişin önünü açmıştır. Göçün gerisindeki kadın çekirdek bir aileye sahip olsa dahi, kaynana ve kayınbabadan tamamen bağımsız ve özgür olduğu düşünülemez. Geride kalan kadının kendi bağımsızlığı sadece kendi evinin içinde çocuklarına hükmetmektedir. Onun dışında kadın dışarda bir işi olduğunda o işini kayınpederi, kayıinvalidesi, erkek kardeşi amcası, dayısı vs. herhangi bir erkek akrabası eşliğinde hal etmektedir. Kocasını yurt dışına giden kadın, birazda olsa bağımsızlıklarını kazansa da aynı zamanda bir kısıtlamayla da karşı karşıyadır. Örneğin kocası yurt dışına olduğu için erkek misafir eve gelmemekte ya da erkek bulunan eve kadın misafir olarak gitmemektedir. Eşleri yanlarında olan kadınlar hemcinsleri tarafından dışlanmaktadır. Hatta ara sıra dedikodulara dahi maruz kalmaktadırlar. Bunun dışında kadınlar bir yere gittiğinde eşlerinden habersiz izin almadan gitmemektedirler. Eşinin iznine ek olarak kayınpederinin ya da kayıinvalidesinin de izinlerini alması gerekir. Önceden rahat alınan izinler eşler yurt dışına çıktıktan sonra daha da zor alınır hâle gelmiştir. Zaman zaman bu izinler eşler arasında tartışmalara da neden olmuştur. Tartışma konusu olan bir diğer konu; erkeklerin eşleri için gönderilen paralardır. Eşinin ailesiyle yaşayan kadın, kocası tarafından gönderilen parayı çoğu zaman görmemektedir. Çünkü

gönderilen para kayınpederinin eline geçmişse onda kalmaktadır. Çekirdek aile ise kadın parasını doğrudan kocasından almaktadır. Fakat gönderilen para çocukların ihtiyacını ve evin ihtiyacını karşılamaktadır. Kısacası kadınların ekonomik özgürlükleri hâlâ kısıtlıdır ve onlar için bir şey değişmemektedir. Sadece kendi evinde yaşayan kadınların tarlada çalışmak ya da hayvan bakmak gibi bir sorumlulukları yoktur. Fakat bu durum geniş ailede yaşayan kadın için devam etmektedir.

Uluslararası göç hem bireyi hem de aile üyelerini farklı şekillerde etkilemektedir. Aileleri etkileyen en büyük etkenlerden biri fiziksel ayrılık ve mesafedir. Göç eden birey, ailesinden fiziksel olarak ayrıldığı için iletişim ve etkileşimde azalma yaşanmaktadır. Bu durum beraberinde özlem ve yalnızlık hissini oluşturur. Günümüzde, teknoloji sayesinde iletişim kolaylaşsa da yüz yüze etkileşimin eksikliği duygusal bağları zayıflatmaktadır. Bu durum, aile bireyleri arasında fiziksel ayrılıklar doğurmuştur. Özellikle baba figürünün uzun süre aileden uzak kalması, geleneksel aile yapısındaki rol dağılımını değiştirmiştir. Geleneksel ailede baba rolü, ailenin otorite figürü olan baba, uzakta olduğu için çocukların eğitime, ahlaki gelişimine veya günlük hayatlarına doğrudan müdahale edememiştir. Bu, aile içindeki baba otoritesini zayıflatmıştır. Annenin ise, evin içindeki ve dışındaki sorumlulukları artmış, çocuklar üzerindeki etkisi ve karar mekanizmasındaki ağırlığı büyümüştür. Bu sebeple göç sürecinde oluşan bir diğer durum rollerin yeniden dağılımı durumudur. Göç sürecinde bireylerin aile içindeki rolü değişmektedir. Evin geçimini sağlayan baba figürü ortadan kalktığı için sorumluluk anneye kalmaktadır. Bu sebeple maddi geçimi sağlayan baba figürü göç ettiğinde, diğer aile üyeleri onun sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu sorumluluğu alan ailede eş ya da en büyük erkek çocuk olmaktadır. Uluslararası göç sürecinde; göç eden birey, yeni bir kültüre adapte olurken, değerlerinde ve davranışlarında değişiklikler yaşamaktadır. Bu durum aile üyeleriyle değer çatışmalarına yol açmaktadır. Özellikle farklı kuşaklar arasında, genç göçmenler ve yaşlı aile üyeleri arasında, kültürel uyum sorunları en görünür sorunlardır. Birey hem gittiği ülkede hemde kendi ülkesinde adaptasyon sürecinde stres, kaygı ve uyum sorunları yaşamaktadır. Bu durum, aile üyeleriyle ilişkilerini olumsuz etkiler. Ayrılık süreci, özellikle çocuklarda duygusal boşluk ve güvensizlik yaratmaktadır. Günümüzde göç eden bireyler; genellikle aileye ekonomik destek sağlamak amacı ile göç ederler. Ancak, bu amaç zamanla yükümlülük hissi yaratmaktadır. Evdeki hesabın çarşıya uymaması, aile üyeleri arasında maddi beklentiler ve bunların karşılanamaması ilişkilerde gerilime neden olmaktadır. Kadınlar; kocalarının ekonomik durumlarını iyileştirmek için yurtdışında çalışmasını istemektedirler. Kocalarının gönderdiği paralar, kendileri ve çocukları için güvenli bir gelecek

amacıyla çektikleri sıkıntılara katlanmalarına yardımcı olmaktadır. Onlar için geride kalmak bir meydan okumadır, ancak bunu 'gelecek için' kabul etmektedirler (Gartaula vd. 2012: 415). Gelecek için kabul ettikleri bu durum fedakârlık istemektedir; çocuklara tek başına ebeveynlik etmeyi, tek başına yaşamını idame etmeyi, sorunları çözmeyi, evi geçindirmeyi vs. bir erkeğin evlilikte ne yapması gerekiyor ise her şeyi kadının omuzlarına yüklemektedir.

Türkiye’den Avrupa’ya göç eden erkeklerin bazıları kalifiye işçi olarak göç ederken bazıları ise yasal olmayan yollarla göç ettikleri saptanmıştır. Genellikle yasa dışı yollarla göç eden erkeklerin Avrupa ülkelerinde çalışma izinleri olsun diye ya da oturum alabilmek için Avrupalı bir kadınla evlenme durumu söz konusu olduğunu belirtilir. Fakat oradaki evliliğin gerçekleşebilmesi için kendi ülkelerindeki eşlerinden ya boşanmış ya da resmi nikahı hiç gerçekleştirmemiş olmaları gerekir. Bu durum eşleri için ne kadar zor bir durum olsa da ileri de kendilerinin de eşlerinin yanına gideceği düşüncesi, çocuklarına iyi bir hayat sunma amacı bulunan kadınların, bu durumu kendilerine bir umut olarak görmektedirler. Böylece zor olan bu durumu, bir nebze de olsun küçücük bir umutla kolaylaştırmıştır. Erkekler, bu süreçte geride bıraktıkları eşlerine büyük sorumluluklar yüklemektedirler. Kadınlar, her işi kendi başlarına ya da eşinin akrabasından birinin gözetimi altında yapmaktadırlar. Geride kalan kadın eşinin ebeveynlerine, varsa kardeş ve çocuklarına bakmakla yükümlü kılınmıştır. Avrupa'daki eş ise sadece eşinin ihtiyaçlarını gidermek ile yükümlü olurken, belki de bunları bile yapmak istemeyecektir. Avrupa’da gerçekleşen ikinci evlilik “kuma” düşüncesini doğurmaktadır. Geride bırakılan kadınlar ise “dul” olarak nitelendirilmektedir.

İşçi göçleri, kadınları ailenin geçimini sağlama, çocukların bakımını üstlenme ve ev içindeki işleri organize etme konusunda daha aktif hale getirmiştir. Geleneksel aile yapısında aile içindeki bireyler arasında sıkı bir dayanışma görülmekteydi. Göçle birlikte bireyler daha bağımsız hale gelmiş, bu da aile bağlarının zayıflamasına neden olmuştur. Göç edilen yerlerdeki bireyselleşmiş yaşam tarzı, aile içindeki karşılıklı bağımlılığı azaltmıştır. Göçle birlikte ortaya çıkan mesafeler, aile içi iletişimi sınırlamış, bu da duygusal kopmalara neden olmuştur. Sonuç olarak işçi göçleri, geleneksel aile yapısında köklü değişikliklere yol açarak geniş aile modelinden çekirdek aileye geçişi hızlandırmıştır. Aynı zamanda cinsiyet rolleri, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve kültürel değerler üzerinde derin etkiler bırakmıştır. İşçi göçleri hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Göç deneyimi yaşayan aileler, yeni kültürel ve ekonomik koşullara uyum sağlama sürecinde geleneksel değerlerini korumaya çalışırken, değişen dünya ile de bütünleşme çabası içine girmiştir. Bu süreçte göçün, sadece ekonomik bir hareketlilik değil, aynı zamanda aile yapısında bir dönüşüm hikâyesi olduğu anlaşılmıştır.

İşçi Göçlerinin Aile Üzerindeki Duygusal ve Psikolojik Etkileri

Göçmen erkeklerin; Avrupa ülkelerinde yaşayan kadınlarla “anlaşmalı” evlilikler yapıldığı bilinmektedir. Göçmen erkeklerin yurt dışında kalıcı bir statü elde etmek için başvurdukları anlaşmalı evliliklerin, geride kalan kadınların ve çocukların yaşamlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Kalaycıoğlu 2009). Bu durum, Avrupa da anlaşmalı evlilik ve Türkiye’de ise dini nikahlı gibi ikili evlilik türünün ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Erkekler için göç, uluslararası göçü gerektiriyorsa, ikamet ortamının aileleri için uygunsuz veya çok rahatsız edici olduğunu düşündükleri için aileleri ile göç etme seçeneğini reddederler. Erkekler bu yüzden gittikleri yerlerde anlaşmalı evlilikler ya da banliyö ortaklığı yapmaktadırlar. Banliyö, aynı evi paylaşan kadın ve erkeğin işe gidip gelme ortaklığıdır. Bireyler bu ortaklığın geçici bir nitelikte olmasını bekler ve kısa vadeli nedenlerle aileyi taşımanın zahmete değmeyeceği görüşündedir (Klis ve Mulder 2008: 9). Bu nedenle anlaşmalı beraberlikler ile maliyetlerin düşürülmesi planlanır. Banliyö ortaklığı, genellikle birçok çift için bilinçli bir göç stratejisi ve bir dizi birbiriyle bağlantılı nedenlerin sonucu olarak ortaya çıkar. Banliyö ortaklıkları, aile göçüne veya göç etmemeye bir alternatif olarak görülebilir. Türkiye’de evli erkek eşlerinin; boşanmayı kabul etmesi ya da anlaşmalı evliliklerin varlığının baştan bilinerek dini nikahla evlenen kadınların varlığı, önemli bir sorundur. Bu sorun kadınların mağdur edilmesi noktasında önemlidir. Bu süreçte yapılan dini nikahlı evlilik, resmi nikahın getirdiği yasal haklardan yoksun bırakmaktadır. Bu durum mağduriyetlerin yaşanması noktasında göz ardı edilmeyecek bir durumdur. Dini nikah toplum kültürü içerisinde kabul görülse de yasalar önünde geçersizdir. Yasal hak çerçevesinde kabul görülmez. Bu süreçte dini nikah; erkeklerin inisiyatif ve isteklerine bağlı olarak gerçekleşir. Dini nikahlı kadınların yasal açıdan evliliğin getirdiği haklara sahip olmaması ya da erkeklerin oturum almak için boşanmaları, kadınların resmi haklarını yitirmesine sebep olurken aynı zamanda kadınların kendi geleceği hakkında ciddi endişe duymalarına da sebep olmuştur.

Göç, ailelerin ve bireylerin yaşamlarında derin etkiler bırakmaktadır. Kadınlar bu süreçten özellikle duygusal ve psikolojik anlamda daha çok etkilenmektedirler. Hane içerisindeki sorumlulukların kadına yüklenmesi kadın için oldukça yorucudur. Geride kalan kadınların görünmeyen emeği, yalnızca maddi yükümlülükleri kapsamamakta aynı zamanda duygusal emeği de kapsamaktadır. Göçmen erkekler ise bu süreçte hem ailelerinden uzakta hemde göç ettikleri yere adaptasyon olmaya çalışmaktadırlar. Aslında göçmenler, geldikleri ülke ile bağlarını tamamen koparmaz; aksine hem ekonomik hem de sosyal anlamda ev sahibi ve köken ülkeleri arasında bir köprü kurarlar (Schiller 1999). Eş, çocuk veya diğer aile

bireylerinin göç etmesi, kadınların yalnızlaşmasına, sorumluluklarının artmasına ve çeşitli zorluklarla tek başına mücadele etmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte, bu süreç bazı durumlarda kadınlar için güçlenme ve bağımsızlık fırsatları da beraberinde getirmektedir. Geride kalan kadınların yaşadığı bu etkiler, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik bağlamda ele alınacak olursa; geride kalan kadınların en büyük sorunlarından biri yalnızlık hissidir. Uzun mesafeli evlilikteki çocuklar, uzun yıllar boyunca bir ebeveynin bakımı altında bırakıldıkları için bir tür bekar ebeveynlik yaşarlar (Kariuki 2014: 4). Bu, mevcut ebeveynle güçlü ilişkilere ve yok olan ebeveynle yabancılaşmaya yol açar. Göç eden eş veya aile üyeleriyle fiziksel ayrılık, kadınların sosyal çevrelerinden ve duygusal desteklerinden kopmasına neden olur. Özellikle kırsal bölgelerde veya kapalı topluluklarda yaşayan kadınlar, yeni düzeni oturtmakta zorlanmaktadır. Yapılan bir çalışmada, güvenecek birinin olmamasının kırsal alanlardaki kadınlarda depresyon gelişimi için savunmasız bir faktör olduğu bulunmuştur (Salam vd. 2010: 37). Kadınlarda, eşten zihinsel destekten yoksunluk ve fiziksel ihtiyaçlardan yoksunluk, depresyonun nedenlerini oluşturmaktadır.

Kadınların, eşleriyle iletişim kurma imkânları sınırlıysa, bu durum yalnızlık hissini artırmaktadır. Yalnızlık durumunu tetikleyen bir diğer durum toplumsal İzolasyondur. Geleneksel topluluklarda, eşleri göç eden kadınlar dışlanabilir veya yalnız yaşayan kadınlar toplumun eleştirisine maruz kalabilmektedir. Bu durum sosyal bağların zayıflamasına ve bireyin daha da yalnız hissetmesine sebep olur. Evdeki baba figürünün ortadan kalkması geride kalan kadınların üzerindeki yükü artırır. Bu durum hane içerisinde kadının hem anne hem baba rollerini üstlenmek durumunda bırakmaktadır. Ev işleri, çocukların bakımı, yaşlıların sorumluluğu ve ekonomik yönetim gibi görevlerin hepsi geride kalan kadına yüklenir. Bu durum, tükenmişlik hissini ortaya çıkarır.

Göçün evde kalanlar üzerindeki sağlık etkilerine bakıldığında, göç sürecinde erkek bireylerin; geride kalan eşlerin, ya da akrabaların olumsuz yönde etkilendiği yönündedir (Burazeri vd. 2007). Bu olumsuzluklar arasındaki en önemli sorun ise sağlık sorunu olmaktadır. Ailesinden ayrılan erkek bireyler bilmediği farklı ülkelere gittiklerinde manevi destek görmediklerinde kendilerine duygusal bir boşlukta hissetmektedir. Bu durum bazı kötü alışkanlıkları beraberinde getirdiği; sigara içme, alkol tüketme gibi zararlı alışkanlıklara yönlendirdiği vurgulanmıştır. Böylece geride kalan kadın ve çocuklar ise hem maddi hem de manevi yönden eksikliklik hissetmektedir. Ekonomik olarak para göndererek maddi boşluk doldurulmaya çalışılmaktadır. Göç; bireysel, sosyal ve kültürel olarak aile üyeleriyle ilişkilerin karmaşık bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır. Bu karmaşık yapı beraberinde bireyler

üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. “Ulus-devlet anlayışı, transnasyonal göçmenler tarafından sorgulanmakta; bu bireyler, birden fazla ülkeye aidiyet hissederek yeni kimlikler geliştirmektedir” (Schiller 2003). Bu durum akut koroner sendromunu (AKS) ortaya çıkarmaktadır. Göç sürecinde sağlık sorunlarını ele aldığımızda kadının erkek bireye göre daha savunmasız yardıma ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Göçün ilk evrelerinde kadınlar, sınırlı kaynaklarla aileyi idare etmek durumunda kalmaktadırlar. Göç eden bireyin düzenli gelir sağlamaması, kadınların ekonomik sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. Geride kalan kadınların geçim kaynaklarını yönetmekte zorlanması psikolojik baskı yaratmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde gelir kaynağına erişim kısıtlı olması sorunu daha da derinleştirmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan kadınlar, ekonomik zorlukların yansıra, çocuklarının eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamasında da güçlükler yaşamaktadır. Bu da suçluluk ve yetersizlik duygularını tetikler. Göç sürecinin getirdiği belirsizlik ve ayrılık, kadınlarda depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Göç sürecinde kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle çifte dezavantajlı ve hassas bir grup olarak değerlendirilmektedir. Göç sürecinde; hassas olarak gruplandırılan kadınlara bir de çocuklar eklenince işin içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. “Göç kararında etkisiz olan çocukların bedensel, ruhsal, sosyal gelişimlerinde bu süreç çoğu zamanda hayat boyu iz bırakmaktadır. Çocukların da büyüme ve gelişme döneminde olmaları, korunma ve temel ihtiyaçların karşılanmasında anne-babalarına ihtiyaçlarının olması gibi nedenler göç sürecinde sağlık durumlarını etkilenmektedir” (Kara ve Nazik 2018: 66). Bu durum, kadınların göç sürecinde hem ekonomik hem de sosyal açıdan çeşitli zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır.

Göç, geride kalan kadınlar için ne kadar karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olsa da aynı zamanda bu durum, kadınların bağımsızlık kazanmaları ve kendilerini güçlendirmeleri için bir fırsat alanı da sunmaktadır. Kadınların bu süreçte desteklenmesi, yalnızca bireysel refahlarını değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü de olumlu yönde etkileyebilir. Bu süreçte; “Geride kalan kadınların görünmez emeği, toplumsal hafızada ancak erkek yokluğunda belirginleşir” (Yılmaz 2020: 45).

Gurbetçi Babanın Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri

Göç, çocuklar üzerinde hem kısa hem de uzun vadede psikolojik ve duygusal etkiler yaratmaktadır. Bu durum, çocuğun yaşı, ebeveynin göç etme nedeni, göçün süresi ve çocuğun yaşam koşulları gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir. Çocukların yaşadığı bazı yaygın

psikolojik zorluklar şu şekildedir; Göçmen çocuklarda sıkça görülen ruhsal sorunlar arasında depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, düşük benlik saygısı, okul başarısızlığı, madde bağımlılığı ve şiddete eğilim bulunmaktadır. Küçük yaştaki çocuklarda ebeveynlerinden ayrılma, yoğun bir terk edilme korkusu ve güvensizlik hissi yaratmaktadır. Çocuk, ebeveynin bir daha geri dönmeyeceğinden endişe eder. Bu durum, ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın zayıflamasına sebep olmaktadır. Ebeveynlerin önemi, Suriyeli göçmen çocuklarla yapılan bir çalışmada vurgulanmış; anne ve babalarının desteğinden, ilgisinden, sevgisinden ve korumasından yoksun olan ebeveynsiz çocukların gelişimsel, fiziksel ve ruhsal açıdan birçok sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. (Harunoğulları 2016: 62). Bu sebeple uzun süreli ayrılıklar, güvenli bağlanmayı zorlaştırır. Çocuk, ileride kuracağı ilişkilerde de bağlanma sorunları yaşar. Çocuklar, ebeveynlerinin yokluğunda kendilerini terk edilmiş ya da değersiz hissedebilirler. Böylece sosyal destek eksikliği, depresyon riskini artırır. Çocuklar, ebeveynin gitmesini bir ihanet ya da reddedilme olarak algılayabilir. Bu durum, öfke patlamalarına, isyankâr davranışlara veya ebeveynle çatışmalara yol açmaktadır. Bu durum eğitim hayatlarına da zaman zaman yansımaktadır. Ebeveynin yokluğu, çocuğun konsantrasyonunu ve motivasyonunu etkileyerek okul başarısını düşürebilir. Duygusal stres, yıkıcı davranışlar veya sosyal ilişkilerde zorluklara neden olur. Çocuklar, ebeveynin yokluğunda kimliklerini ve ait oldukları yeri sorgulayabilir. Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklar, rol model eksikliği nedeniyle kimlik gelişiminde zorluk yaşamaktadır. Hatta bu süreçte, ebeveynlerinin göçünü kendi hataları olarak algılayabilir. Özellikle büyük çocuklar, evin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalabilir ve bu durum, duygusal yüklerini artırır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de işçi göçü 1960’lardan itibaren büyük bir ivme kazanmıştır. İşçi göçü sadece göç eden bireyleri değil, geride kalan aile üyelerini, özellikle de kadınları ve çocukları doğrudan etkilemiştir. İşçi göçü, ekonomik bir fırsat olarak görülse de geride kalan bireyler için psikososyal, kültürel ve toplumsal dinamikleri değiştiren karmaşık bir süreç yaratmıştır. Bu süreç, aile yapılarında önemli değişimlere yol açmıştır. Erkeklerin yurt dışında çalışmaya gitmesiyle birlikte geride kalan kadınlar hem ekonomik hem de sosyal açıdan yeni sorumluluklar üstlenmek zorunda kalmıştır. Geleneksel toplumlarda erkek ailenin genellikle geçimini sağlayan temel figür olarak görülürken, işçi göçleri ile birlikte kadınlar bu sorumluluğun önemli bir kısmını devralmak durumunda kalmışlardır. Bu süreç, kadınların aile içindeki rollerini değiştirmiş aynı zamanda ekonomik bağımsızlık, toplumsal statü ve psikososyal refahları konusunda farklı sonuçlar doğurmuştur. Kadınların değişen rollerine

bakıldığında, bazı durumlarda güçlenme söz konusu iken bazı durumlarda ise artan sorumlulukların getirdiği yük ve baskıların arttığını gözlemlemek mümkündür. Eşi yurt dışında çalışan kadınlar, evin yönetimi, çocukların eğitimi ve ekonomik kararlar gibi konularda daha fazla söz sahibi olmuşlardır. Fakat aynı zamanda geleneksel toplumun beklentileri içinde hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Bazı kadınlar, ekonomik olarak daha bağımsız hale gelirken, bazıları ise sadece eşlerinin gönderdiği para ile bütçe yönetmekle sorumlu olmuşlardır. Bu durum ekonomik anlamda gerçek bir bağımsızlık kazandırmamaktadır. Geride kalan kadınların ekonomik dinamikleri göç sürecinden büyük etken olmaktadır. Yurt dışından gelen döviz transferleri, bazı kadınlar için ekonomik refahı artırırken, bazıları için ekonomik bağımsızlığı sınırlayan bir unsur olmuştur. Kadınların çalışma hayatına katılımı, yaşadıkları bölgeye, eğitim seviyelerine ve sosyal çevrelerine göre değişkenlik göstermektedir. Bu süreçte kimi kadınlar, ev dışında çalışarak kendi gelirlerini elde ederken, kimi kadınlar ise toplumun beklentileri nedeniyle sadece ev içi rollerini sürdürmek zorunda kalmışlardır.

Psikososyal açıdan düşünüldüğünde, eşi yurt dışında çalışan kadınlar, yalnız ebeveynlik, sosyal yalnızlık, duygusal yük ve toplumsal baskılar gibi farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Uzun süre eşlerinden ayrı kalan kadınlar hem duygusal destek eksikliği yaşamakta hem de çocuklarını tek başına yetiştirme sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Çocuklar açısından; ebeveyn göçü duygusal boşluk, güven eksikliği ve eğitim hayatında olumsuzluklar doğurabilmektedir. Özellikle baba figürünün uzun süreli yokluğu, çocukların psikolojik gelişiminde çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu süreç oldukça zorlu bir süreçtir. Özellikle kırsal kesimde, yalnız bir kadın olarak çocuk büyütmek toplumsal baskıyı artırabilir ve sosyal çevreleriyle ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bunun yanında, bazı kadınlar için bu süreç özgüvenlerini artıran, kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayan bir deneyimde sağlamış olmaktadır. Eşi yurt dışında çalışan kadınların yaşam dinamikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik bağımsızlık, aile içi ilişkiler ve psikososyal etkiler bağlamında farklılaşmaktadır. Kimi kadınlar için bu süreç, daha fazla sorumluluk almak ve zorluklarla mücadele etmek anlamına gelirken, kimileri için güçlenme ve bağımsızlık kazanma fırsatı olarak görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında, bu kadınların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli dönüşümler yaşadıklarını ve aile yapılarının değişiminde önemli bir rol oynadıkları görülür. Bu nedenle, göç olgusunun sadece giden bireyler değil, geride kalanlar kadınlar üzerindeki etkilerini anlamak, toplumsal yapının dönüşümünü daha iyi kavrayabilmek için büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak bu çalışma, eşi yurtdışında çalışan kadınların yaşam dinamikleri üzerinde önemli etkiler bırakan göç sürecinin toplumsal, ekonomik ve psikolojik boyutlarını ele alarak, bu alanda iyileştirmeler yapılması için çeşitli öneriler sunmaktadır. Bu bakımdan geride kalan kadınlar ve çocuklar için; psikolojik danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır ve aile bağlarını güçlendirmek için rehberlik ve psikososyal destek programları oluşturulmalıdır. Kadınların istihdama katılımını teşvik edecek mesleki eğitim ve girişimcilik programları yaygınlaştırılmalıdır. Mikro kredi ve finansal destek mekanizmaları ile kadınların kendi işlerini kurmaları teşvik edilmelidir. Kadınların sadece ev içi rollerle sınırlandırılmaması gerektiğine dair bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Toplumsal normları dönüştürebilecek eğitim ve sosyal politika reformları hayata geçirilmelidir. Göç eden ebeveynlerin çocukları için özel eğitim programları ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır. Uzun süreli ebeveyn ayrılığının çocuklar üzerindeki etkilerini minimize etmek için sosyal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Göç sürecinin uzun vadeli etkilerini inceleyen çalışmalar artırılmalıdır. Kadınların güçlenmesi ve entegrasyonu üzerine yapılan sosyal araştırmalar desteklenmelidir.

Son olarak, göç olgusunun etkileri sadece göç eden bireylerle sınırlı kalmayıp, geride kalan kadınlar ve çocuklar üzerinde de derin izler bırakmaktadır. Eşi yurtdışında çalışan kadınlar, geleneksel aile yapılarının dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçte, kadınların ve çocukların karşılaştıkları zorlukları minimize etmek için sosyal, ekonomik ve psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, göç sürecini daha sürdürülebilir ve toplumsal uyumu destekleyici bir şekilde yönetmek için bütüncül politikalar geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Göçün yalnızca ekonomik bir süreç olmadığı, toplumsal dönüşüm ve bireysel kimlik inşasında önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (1976). Turkish Migration to Europe (1960-1975): A Balance Sheet of Achievements and Failures, N. Abadan-Unat (Ed.), in *Turkish Workers in Europe 1960-1975: A Socio-economic Reappraisal* (1-44), E.J.Brill. Doi: https://doi.org/10.1163/9789004493131_002
- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Doi: <https://doi.org/10.52241/TJDS.2022.0040>
- Burazeri, G., Goda, A., Tavanxhi, N. vd. (2007). The Health Effects of Emigration on Those Who Remain at Home, *International Journal of Epidemiology*, 36(6), 1265-1272. Doi: <https://doi.org/10.1093/ije/dym162>
- Castles, S., Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, Palgrave Macmillan. Doi: 10.1080/10803920500434037
- Fener, F. (2012). 2008 Küresel Mali Kriz ve Krizin Türkiye’de İstihdam Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi.
- Fidan, F., Fidecioğlu, A. (2010). Türkiye’den Almanya’ya Göç Sürecinde Geride Kalan Kadınlar: Alamanyalı Beylerin Fedakâr Eşleri, *Sakarya Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü*, 29-39.
- Gartaula, H. M., Visser, L. ve Niehof, A. (2012). Socio-cultural Dispositions and Well-Being of the Women Left Behind: A Case of Migrant Households in Nepal, *Social Indicators Research*, 108(3), 401-420. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9883-9>
- Glick Schiller, N. (1999). Göçmenler ve Ulus-Devletler: ABD Göçmen Deneyiminde Eski ve Yeni Dinamikler, *Uluslararası Göç Çalışmaları Dergisi*, 23(2), 94-119.
- Glick Schiller, N. (2003). Transnasyonal Göç Teorisi: Geçmiş Gelişmeler ve Gelecek Eğilimleri, *Uluslararası Göç İncelemeleri*, 37(3), 1002-1039.
- Güneş, İ. (2016). Karakoçan İlçesinden (Elâzığ) Belçika’ya Göçler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği, *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63. Doi: <https://doi.org/10.33182/gd.v3i1.554>
- IOM. (2000). World Migration Report 2000. IOM-International Organization for Migration, United Nations.
- İçduygu, A., Kirişçi, K. (2009). Introduction: Turkey’s International Migration in Transition, A. İçduygu & K. Kirişçi (Eds.), *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey* içinde (1-25), İstanbul Bilgi University Press.
- İyi, M. M. (2021). Göçün Kültürü Mü, Kültürün Göçü Mü? Almanya’daki Türklere Dair Bazı Hikâyeler, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 9, 1-30. Doi: <https://doi.org/10.46250/kulturder.869077>
- Kalaycıoğlu, H. S. (2009). Türkiye’den Avrupa’ya Göç Eden Kayıtdışı Göçmenlerin Uyguladıkları Stratejilerin Geride Bıraktıkları Ailelerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K. ve Beşpınar, F. (2010). Gitmek Mi Zor Kalmak Mı? Avrupa’ya Erkek Göçü ve Geride Kalan Kadının Gözünden Göç Deneyimi, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1).

- Kara, P., Nazik, E. (2018). Göçün Kadın ve Çocuk Sağlığına Etkisi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 58-69.
- Kariuki, J. W. (2014). The Impact of Long-Distance Marriage on the Family: A Study of Families With Spouses Abroad in Kiambu County, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Nairobi.
- Klis, M., Mulder, C. (2008). Beyond the Trailing Spouse: The Commuter Partnership as an Alternative to Family Migration, *Journal of Housing and the Built Environment*, 23(1), 1-19. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10901-007-9096-3>
- Mutluer, M. (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması, Denizli Tavas. Çantay Kitabevi.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi.
- Öztürk, S., Altındal, Y. (2019), Damgalanmanın Mültecilik Yüzü: Daha (The More) Filminin Sosyolojik Okuması, *İmgelem*, 3(5), 161-192.
- Salam, M., Ahsan, M. ve diğerleri. (2010). Psychiatric Morbidity Among Women Whose Husbands are Living Abroad, *Bangladesh Journal of Medicine*, 21, 37-40.
- Şimşek, A. (2010). Türkiye’de Uluslararası Göç Sürecinde Geride Kalan Kadınlar: 1960-1990 Denizli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Tavukçu, E., Şahin, N. (2021). Türkiye’de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 75-88. Doi: <https://doi.org/10.51621/atakad.909228>
- Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği (GAR). (2020). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları, K. Biehl ve D. Danış (Eds.), Sabancı Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2020). Göç ve Kadın: Erkek Yokluğunda Görünür Olan Emek, *İmgelem*, 12(2), 43-57. Doi: 10.18026/cbayarsos.545290

Makale Bilgileri/Article Information

<i>Etik Beyan:</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	<i>Ethical Statement:</i>	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	<i>Conflict of Interest:</i>	The authors declare that declare no conflict of interest.
<i>Yazar Katkı Beyanı:</i>	Çalışmanın tamamı yazar tarafından oluşturulmuştur.	<i>Author Contribution Declaration:</i>	The entire study was created by the author.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	<i>Financial Support:</i>	The study received no financial support from any institution or project.
<i>Yapay Zekâ Kullanımı:</i>	Bu çalışmada herhangi bir yapay zekâ tabanlı araç veya uygulama kullanılmamıştır.	<i>Use of Artificial Intelligence:</i>	This study did not utilize any artificial intelligence-based tools or applications.
<i>İntihal:</i>	Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. – İntihal.Net	<i>Plagiarism:</i>	This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. – İntihal.Net